

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу дағдыларын дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ 28.01.2025	ТІРЕК СӨЗДЕР storytelling, әдеби шығармалар, бастауыш сынып, интонация, комикстер, мақал-мәтелдер, рөлдік ойындар, сөйлеу дағдысы	СІЛТЕМЕ https://bilimger.kz/175420/
---------------------------------	---	---

Айтуарова Ляйла Еслямбековна

СҚО, Тайынша ауданы, Амандық ауылы, «Амандық орта мектебі» КММ
Бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация:

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу дағдыларын дамыту мәселесі кеңінен қарастырылады. Балаларда кездесетін ең басты қиындықтардың бірі – ойларын нақты әрі жүйелі түрде жеткізе алмауы, сөздік қорының шектеулілігі, интонация мен эмоционалды бояуды дұрыс қолданбауы. Мақалада осы проблемаларды шешуге бағытталған заманауи әдіс-тәсілдер ұсынылады: рөлдік ойындар, әдеби шығармалар арқылы оқыту, мақал-мәтелдерді жаттаудан жарыстар ұйымдастыру, storytelling әдісі және комикстермен жұмыс жасау. Әр әдістің ерекшеліктері, оларды оқу процесінде тиімді қолдану жолдары жан-жақты талқыланып, педагогикалық құндылығы көрсетіледі.

Кілт сөздер: сөйлеу дағдысы, бастауыш сынып, рөлдік ойындар, storytelling, комикстер, әдеби шығармалар, мақал-мәтелдер, интонация.

Кіріспе

Қазіргі қоғамда балалардың тілдік құзыреттілігін дамыту мәселесі ерекше маңызды. Баланың коммуникативтік дағдылары, әсіресе бастауыш сынып кезеңінде, оның болашақтағы қарым-қатынасқа түсу

қабілетін, өзін-өзі еркін білдіруін, логикалық ойлауын қалыптастырады. Балалардың тіл байлығының жеткіліксіздігі олардың сөйлеу кезінде қиындықтарға тап болуына, өз ойларын толық жеткізе алмауына әкеледі. Сонымен қатар, көптеген оқушылардың интонацияны дұрыс қолдана алмауы, эмоционалды бояуды жеткізудегі қателіктері олардың сөйлеу мәдениетін төмендетеді.

Осындай мәселелерді шешу үшін мұғалімдер оқыту процесінде тиімді, әрі оқушының жас ерекшелігіне сай келетін заманауи әдістерді қолдануы қажет. Бұл әдістердің мақсаты – балалардың сөздік қорын байытып, сөйлеу қабілеттерін жақсарту, сондай-ақ олардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыру.

Рөлдік ойындар арқылы сөйлеу дағдысын дамыту

Рөлдік ойындар – балалардың сөйлеу дағдысын дамытудың ең қызықты әрі тиімді әдістерінің бірі. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, қиялын, сонымен қатар тілдік құзыреттілігін арттыруға мүмкіндік береді. Рөлдік ойындар барысында балалар әртүрлі кейіпкерлердің рөліне еніп, нақты өмірдегі жағдаяттарды имитациялайды. Бұл әдіс арқылы оқушылар диалог құруды, сұрақтарға жауап беруді, қарым-қатынас жасауды үйренеді.

Мысалы, «Дүкенші мен сатып алушы» ойынында бір оқушы сатушының, екіншісі сатып алушының рөлін ойнайды. Олардың міндеті – тауарларды таңдау, сұрақ қою және сатушының жауабына сәйкес әрекет жасау. Бұл балалардың сөздік қорын байытып, ойлау қабілетін арттырады. «Дәрігер мен науқас» ойынында балалар өз денсаулығы туралы айтуға, медициналық терминдерді қолдануға үйренеді. Мұндай рөлдік ойындар арқылы балалар тек сөздік қорын дамытып қана қоймай, тілдің интонациялық бояуын, эмоцияларды жеткізу қабілетін жетілдіреді.

Сонымен қатар, рөлдік ойындар балаларға топпен жұмыс істеу дағдысын қалыптастырады. Олар өзге оқушылармен бірге ойнап, пікір алмасып, ұжымдық нәтижеге қол жеткізеді. Бұл әдісті жүйелі түрде қолдану оқушылардың сөйлеу дағдысын ғана емес, олардың әлеуметтік

дағдыларын да дамытуға ықпал етеді.

Әдеби шығармаларды оқу арқылы сөйлеу дағдысын арттыру

Әдеби шығармалар оқу – балалардың сөздік қорын байытып, тілдің көркемдік элементтерін меңгертуге арналған маңызды әдіс. Көркем әдебиетті оқу барысында оқушылар кейіпкерлердің іс-әрекеттері мен диалогтарын талдап, өз ойын жүйелеуді үйренеді. Мәселен, ертегілер мен әңгімелердегі негізгі ойды түсініп, оны өз сөзімен баяндау балалардың аналитикалық және шығармашылық қабілеттерін дамытады.

Әдеби шығармаларды оқытудың тағы бір артықшылығы – балалардың сөздік қоры жаңа сөздермен, фразалармен және көркем тіркестермен толығады. Мысалы, Мұхтар Әуезовтің шығармаларындағы ұлттық құндылықтарды талдау арқылы балалар тек әдебиетті оқып қана қоймай, қазақ тілінің байлығын түсінеді.

Балалар әдеби шығармалар арқылы түрлі рөлдерге еніп, кейіпкерлердің әрекеттерін сараптайды. Бұл әдіс оларға эмоцияны түсінуге, оны жеткізуге және интонацияны дұрыс пайдалануға көмектеседі. Сонымен қатар, өлеңдерді жаттау да балалардың сөйлеу мәнерін жетілдіруде ерекше рөл атқарады. Өлең оқу барысында балалар ырғақ пен интонацияны қолдануды үйренеді, бұл олардың сөйлеу мәдениетін дамытуға ықпал етеді.

Мақал-мәтелдерді жаттау және жарыстар ұйымдастыру

Мақал-мәтелдер – халық даналығының қайнар көзі. Олар балалардың тілдік қорын байытып қана қоймай, олардың дүниетанымын кеңейтуге мүмкіндік береді. Бастауыш сынып оқушылары үшін мақал-мәтелдер жаттауды қызықты етіп ұйымдастыру олардың бұл әдіске деген қызығушылығын арттырады.

Мысалы, әр оқушыға белгілі бір тақырып бойынша мақал-мәтел жаттап келуге тапсырма беріледі. Кейіннен «Кім көп мақал біледі?» атты жарыс ұйымдастырылып, балалар өздерінің білімін көрсетеді. Бұл жарыстар оқушылардың ынтасын арттырып, есте сақтау қабілетін жақсартады.

Сонымен қатар, мұғалім мақал-мәтелдердің мағынасын түсіндіру арқылы балалардың сыни ойлау қабілетін дамытады. Әр мақал-мәтелдің астарында терең философиялық ой жататындықтан, оқушылар оларды өмірлік жағдаяттарға қолдануды үйренеді.

Storytelling әдісі арқылы оқыту

Storytelling – балаларға ақпаратты жеңіл әрі қызықты түрде жеткізуге арналған заманауи әдіс. Әдістің ерекшелігі – мұғалімнің оқиғаны баяндауы арқылы балалардың назарын өзіне аударып, олардың қиялын іске қосуы.

Бұл әдісті қолдану барысында мұғалім балаларға өмірден алынған мысалдарды, қызықты оқиғаларды немесе аңыздарды әңгімелейді. Мысалы, мұғалім «Менің ең қызықты күнім» атты тақырыпта оқиға айтып, оқушылардан өздеріне ұқсас оқиғаларды баяндауды сұрайды. Бұл олардың өз ойын жүйелеуге және баяндауға үйретеді.

Storytelling әдісі балалардың логикалық ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Әңгіме айту барысында олар оқиғаның басын, ортасын және соңын анықтап, мазмұнын рет-ретімен жеткізуді үйренеді. Сонымен қатар, бұл әдіс интонацияны қолдануға, тыңдаушыға эмоционалды әсер етуге көмектеседі.

Комикстер арқылы сөйлеу дағдысын дамыту

Комикстер – визуалды материалдар арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған тиімді әдіс. Балалар суреттерді талдап, әр кейіпкердің диалогын өздері құрастырады. Бұл олардың қиялын дамытып, сөздік қорын байытуға ықпал етеді.

Мысалы, мұғалім дайын комикстерді ұсынып, олардың мазмұнын баяндауды немесе өздеріне жаңа оқиға ойлап табуды тапсырады. Бұл әдіс балалардың шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіріп, сөйлеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу дағдысын дамыту үшін тиімді әдістерді кешенді түрде қолдану қажет. Рөлдік ойындар, әдеби шығармалар, мақал-мәтелдер, storytelling және комикстер сияқты әдістер балалардың тіл байлығын кеңейтіп, өз ойын жүйелі түрде жеткізу қабілетін жетілдіреді. Бұл әдістерді қолдану арқылы оқушылардың сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға және болашақта табысты қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Құдайбергенова, Қ. «Бастауыш сынып оқушыларының сөйлеу мәдениеті.» – Алматы: Рауан, 2020.
2. Назарова, Л. «Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту әдістері.» – Астана: Фолиант, 2018.
3. Оразалиева, М. «Қазақ тілі сабағында рөлдік ойындарды қолдану.» – Алматы: Білім, 2019.
4. Қазақстан Республикасының бастауыш білім беру стандарты. – Нұр-Сұлтан: 2021.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.